

DOI: 10.15276/ETR.06.2024.11
DOI: 10.5281/zenodo.14549834
UDC: 338.43:65.01
JEL: Q13, Q18, O21, O25, F63

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

INVESTMENT PRIORITIES FOR AGRIBUSINESSES IN UKRAINE'S RECOVERY PROCESS

Andrii P. Tetiu
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0008-3333-0870
Email: andreytetyu@gmail.com

Received 08.08.2024

Тетью А.П. Інвестиційні пріоритети для агропромислових підприємств у процесі відновлення України. Оглядова стаття.

В роботі визначено основні інвестиційні пріоритети для агропромислових підприємств в Україні, що сприятимуть ефективному відновленню сектора в умовах воєнного стану. Проаналізовано стратегії і підходи до інвестування в агропромисловий комплекс, зокрема в контексті адаптації до європейських стандартів і екологічних вимог. Виявлено основні проблеми та обмеження для аграрного сектора України в умовах воєнного стану. Розглянуто оцінку ролі міжнародних фінансових установ і донорів у підтримці агропромислових підприємств та розроблено рекомендації для поліпшення співпраці і використання міжнародної допомоги. Досліджено вплив екологічних і кліматичних факторів на відновлення агропромислового сектору і сформовано рекомендації для впровадження сталих практик. Розроблено рекомендації для поліпшення доступу до фінансування для малих і середніх агропідприємств з метою забезпечення їхнього сталого розвитку. Сформовано стратегії для підвищення конкурентоспроможності українських агропромислових підприємств на міжнародному ринку через впровадження інновацій і покращення виробничих процесів та адаптацію до європейських стандартів.

Ключові слова: інвестиційні пріоритети, інвестиції, агропромислові підприємства, відновлення, агропромисловий комплекс

Tetiu A.P. Investment Priorities for Agribusinesses in Ukraine's Recovery Process. Review article.

The paper identifies the main investment priorities for agro-industrial enterprises in Ukraine that will contribute to the effective recovery of the sector under wartime conditions. Strategies and approaches to investing in the agro-industrial complex are analyzed, particularly in the context of adaptation to European standards and environmental requirements. The main problems and constraints for the agricultural sector of Ukraine in wartime conditions are identified. The role of international financial institutions and donors in supporting agro-industrial enterprises is assessed, and recommendations for improving cooperation and utilizing international assistance are developed. The impact of environmental and climatic factors on the recovery of the agro-industrial sector is examined, and recommendations for implementing sustainable practices are formulated. Recommendations are developed to improve access to financing for small and medium-sized agricultural enterprises to ensure their sustainable development. Strategies are formulated to enhance the competitiveness of Ukrainian agro-industrial enterprises in the international market through the implementation of innovations, improvement of production processes, and adaptation to European standards.

Keywords: investment priorities, investments, agro-industrial enterprises, recovery, agro-industrial complex

В умовах воєнного стану в Україні, агропромисловий сектор стикається з безпрецедентними викликами, включаючи руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів і зниження виробничих потужностей. Розробка і реалізація інвестиційних пріоритетів є важливою для відновлення і стабілізації цього стратегічно важливого сектору. Сільське господарство є однією з ключових складових економіки України і відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Пріоритети сталих інвестицій дозволяють не лише повернутися до довоєнних обсягів виробництва, але й провести глибоку трансформацію агропромислових підприємств для забезпечення їх стійкого розвитку в довгостроковій перспективі.

Україна прагне інтегруватися в Європейський Союз, що передбачає відповідність європейським стандартам і практикам. Інвестиції в агропромисловий сектор повинні бути спрямовані на адаптацію до вимог ЄС, що забезпечить ефективність відновлення і підвищення конкурентоспроможності українських агропромислових підприємств на міжнародному ринку. В умовах глобальних екологічних викликів, таких як зміна клімату та деградація природних ресурсів, важливо забезпечити сталий розвиток агропромислових підприємств. Інвестиційні пріоритети мають включати екологічні аспекти, спрямовані на збереження природного середовища та підвищення стійкості агровиробництва. Малі і середні фермерські господарства часто стикаються з найбільшими труднощами в умовах війни. Інвестиційні стратегії, орієнтовані на їх підтримку, можуть стати важливим чинником у відновленні сільських територій і забезпеченні продовольчої безпеки. Міжнародні фінансові установи і донори грають важливу роль у забезпеченні ресурсів і технологій для відновлення агропромислових підприємств. Актуальність статті підкреслює необхідність ефективної координації між

державними органами, міжнародними партнерами і агробізнесом для досягнення спільних цілей.

Ця стаття є актуальною, оскільки вона висвітлює основні напрямки, що впливають на відновлення агропромислового сектору в умовах війни, і пропонує стратегічний підхід до інвестиційних пріоритетів для забезпечення стійкого розвитку і інтеграції України в європейський ринок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Науковців в своїх працях досліджують наслідки військових дій для сільського господарства, включаючи руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів та зменшення обсягів виробництва, де підкреслюють важливість швидкого реагування та адаптації агропромислових підприємств до нових умов. До науковців які вивчають питання інвестування в агропромислові підприємства можна віднести: Добрянська Н.А. [1], Лучечко Ю.М. [2], Мацибора Т.В. [3-4], Однорог М.А. [5], Стариченко М.А. [6], Федун І.Л. [7] та інші. У роботах розглядається необхідність гармонізації українського законодавства та стандартів із нормами ЄС, що є передумовою для вступу України до Європейського Союзу. Акцент робиться на модернізацію технологічних процесів та впровадження екологічних стандартів.

Вчені в наукових публікаціях звертають увагу на вплив кліматичних змін на сільське господарство України. Вони пропонують стратегії зниження негативних наслідків, такі як впровадження сталих сільськогосподарських практик, захист ґрунтів, збереження біорізноманіття та раціональне використання водних ресурсів. Підкреслюють значущість підтримки з боку міжнародних фінансових інституцій, таких як ЄБРР та Світовий банк, у фінансуванні проєктів з відновлення агропромислового сектору та надають рекомендації щодо оптимізації їхнього використання.

Дослідження та публікації показують, що комплексний підхід до вирішення вказаних проблем та впровадження запропонованих стратегій дозволить агропромислому сектору України не лише відновитися після війни, а й закласти основу для сталого розвитку в майбутньому.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Хоча Україна має амбіції інтегруватися в ЄС, існують невирішені питання щодо повної відповідності європейським стандартам і нормам. Це включає не лише технічні вимоги, але й стандарти якості продукції, екологічні норми та соціальні вимоги. Необхідно знайти ефективні механізми адаптації агропромислових підприємств до цих стандартів. Однак існує недостатня увага до екологічних напрямів відновлення агропромислового сектору. Невирішеними залишаються питання, як інтегрувати екологічні стратегії у відновлення, наприклад, як боротися з

деградацією ґрунтів, забрудненням води та повітря, а також як зберегти біорізноманіття. Однією з невирішених проблем є забезпечення доступу малих і середніх фермерських господарств до фінансування та інвестицій. Наявні механізми фінансування часто не охоплюють всі потреби агропідприємств, що ускладнює їхнє відновлення і розвиток. Потребує вирішення питання забезпечення прозорих і доступних фінансових інструментів. Відсутня чітка стратегія взаємодії з міжнародними фінансовими установами і донорськими організаціями, що ускладнює ефективне використання міжнародної допомоги. Невирішені питання координації зусиль, встановлення пріоритетів і визначення критеріїв для підтримки. Незважаючи на визнання значення адаптації до змін клімату, конкретні стратегії і заходи, спрямовані на підвищення стійкості агросектору, ще не повністю розроблені і впроваджені. Потребує вирішення питання розробки і впровадження інноваційних технологій для адаптації до змін клімату.

Недостатньо досліджені і реалізовані стратегії трансформації агропромислових систем для забезпечення їхньої конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Важливо знайти ефективні підходи до інтеграції нових технологій і вдосконалення виробничих процесів. Необхідно більше уваги приділити соціально-економічному розвитку сільських територій, що включає не лише економічні, але й соціальні напрями. Потрібно вирішити питання покращення якості життя в сільських районах, створення нових робочих місць і забезпечення соціальної інфраструктури.

Ці невирішені проблеми підкреслюють складність завдань, що стоять перед агропромисловим сектором України, і вимагають комплексного підходу для їх ефективного вирішення в процесі відновлення.

Метою статті є аналіз ключових інвестиційних пріоритетів для агропромислових підприємств в Україні, визначення стратегій для їхнього ефективного відновлення після війни, оцінка ролі міжнародної допомоги та формулювання рекомендацій для сталого розвитку і підвищення конкурентоспроможності сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сільськогосподарський сектор був ключовим двигуном економіки України до початку повномасштабної війни і продовжить відігравати важливу роль у відновленні країни. Хоча багато представників державної влади і виробників сподіваються на повернення виробництва до довоєнних рівнів, процес післявоєнної відбудови повинен бути узгоджений з амбіціями України щодо вступу до Європейського Союзу, що вимагатиме дотримання відповідних стандартів і правил ЄС. Окрім того, підхід «відбудувати краще, ніж було» передбачає вирішення ключових екологічних проблем, які загрожують сталості продовольчого виробництва, таких як деградація ґрунтів, забруднення води і повітря, а також криза

втраги біорізноманіття і зміни клімату. Розвиток сектору в післявоєнний період слід розглядати в контексті сталого розвитку сільських територій України, забезпечуючи інклюзивний підхід за участі всіх зацікавлених сторін. Тобто, відновлення аграрного сектору має бути орієнтоване не тільки на збільшення виробництва, але й на досягнення довгострокового сталого розвитку на шляху до членства в ЄС.

Україна має високорозвинений продовольчий сектор, який не лише повністю забезпечує харчовими продуктами внутрішній ринок, а й сприяє активній присутності країни на міжнародних ринках ключових агропродовольчих товарів. Завдяки значним обсягам експорту Україна виступає одним із гарантій продовольчої безпеки у світі. До повномасштабної війни Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових, експортувала третину виробленої продукції, тоді як внутрішнє споживання складало лише 20-25%.

Україна забезпечувала 10% світового експорту пшениці, понад 14% кукурудзи і понад 47% соняшникової олії. Зараз, завдяки підтримці партнерів, країна залишається ключовим постачальником зерна та соняшникової олії на світових ринках, з часткою понад 10% міжнародної торгівлі. У 2023 році було експортовано 16,1 млн. тонн пшениці до 65 країн, 26,2 млн тонн кукурудзи до 80 країн та 5,7 млн. тонн соняшникової олії до 130 країн.

Однак, через воєнні дії, продовольча безпека в Україні погіршилася через порушені логістичні ланцюги, зруйновану інфраструктуру, пошкоджені господарства та зменшення обсягів виробництва на працюючих підприємствах.

Станом на червень 2023 року, прямі збитки агропромислового комплексу України становлять 8,7 млрд. доларів США (включаючи втрати сільськогосподарської техніки на понад 4,7 млрд. доларів США та втрати від знищення і крадіжок продукції на 1,9 млрд. доларів США). Непрямі втрати оцінюються в 40,3 млрд доларів США.

За даними ФАО, війна завдала сільським господарствам України збитків на суму близько 2,25 млрд. доларів США, з яких 1,26 млрд. доларів у рослинництві та 0,98 млрд. доларів у тваринництві.

Внаслідок війни, 25% сільськогосподарських домогосподарств України призупинили або скоротили обсяги виробництва, а у прифронтових областях цей показник сягає 38%.

На січень 2024 року поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств в Україні становило 2233,60 тисячі голів, що на 3,3% менше, ніж у січні 2023 року. Кількість корів складала 1290,20 тисячі голів, що на 4,9% менше. Близько 29% худоби утримується на агропідприємствах, а 71% – у господарствах населення.

За останній рік на підприємствах поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 29,5 тисячі голів (на 3,2%), а кількість корів зменшилася на

20,7 тисячі голів (на 5,5%). У господарствах населення кількість великої рогатої худоби скоротилася на 44 тисячі голів (на 3,3%), а кількість корів зменшилася на 41,9 тисячі голів (на 4,6%).

Найбільше постраждали від викликів війни господарства населення, де кількість тварин зменшується щомісяця. Аграрні підприємства виявилися стійкішими до викликів воєнного часу завдяки можливості релокації тваринницьких ферм у безпечніші регіони, що сприяло збільшенню поголів'я у відносно безпечних областях України.

Оскільки господарства населення є основними утримувачами великої рогатої худоби, зокрема корів, це призвело до загального спаду виробництва молока. У 2023 році господарства всіх категорій виробили близько 7,412 мільйона тонн молока-сировини, що на 5% менше порівняно з 2022 роком. Зокрема, у господарствах населення виробництво молока скоротилося на 11% у порівнянні з попереднім роком. Попри те, що аграрні підприємства збільшили обсяги виробництва молока у 2023 році, вони поки не змогли повністю компенсувати це падіння [8].

Сільськогосподарське виробництво в Україні під час повномасштабної війни переживає значні труднощі та виклики. Військові дії і руйнування інфраструктури суттєво вплинули на виробництво. Зниження доступу до сільськогосподарської техніки, знищення або пошкодження інфраструктури, такої як склади і транспортні мережі, обмежують можливості для ефективного ведення агровиробництва. Сільгоспвиробники стикаються з проблемами доступу до необхідних ресурсів, таких як насіння, добрива, засоби захисту рослин і пального. Відсутність цих ресурсів ускладнює ведення господарства та знижує продуктивність. Війна призводить до значних втрат у трудовій силі. Деякі працівники змушені залишити свої домівки або перейти на інші види діяльності, що ускладнює виконання аграрних робіт. Нестабільність на ринку і проблеми з логістикою впливають на експорт агропродукції. Військові дії також ускладнили доступ до міжнародних ринків, що знижує конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції. Зниження обсягів виробництва та проблеми з розподілом впливають на продовольчу безпеку в Україні. У багатьох регіонах існує загроза нестачі продуктів харчування. Військові дії призвели до екологічних проблем, таких як забруднення ґрунтів і вод, які можуть негативно вплинути на агровиробництво в довгостроковій перспективі. Нестабільність економічної ситуації та військові витрати обмежили доступ аграріїв до фінансування та державної підтримки, необхідної для відновлення та модернізації.

Таким чином, сільськогосподарське виробництво в Україні під час повномасштабної війни стикається з численними викликами (табл. 1), але відновлення та розвиток цього сектору є важливим для забезпечення продовольчої безпеки та економічної стабільності країни.

Таблиця 1. Основні проблеми та обмеження для аграрного сектора України в умовах воєнного стану

Виклики та обмеження	Суть проблеми
Порушення логістичних ланцюгів:	Закриття та пошкодження транспортної інфраструктури, таких як залізниці, порти, дороги.
	Зростання витрат на транспортування через зміну маршрутів та необхідність пошуку альтернативних шляхів.
Зруйнована інфраструктура:	Руйнування сільськогосподарських будівель, складів та переробних потужностей.
	Пошкодження і знищення сільськогосподарської техніки та обладнання.
Втрата та зниження продуктивності господарств:	Знищення та крадіжка врожаю та готової продукції.
	Неможливість проведення сільськогосподарських робіт на окупованих або прифронтових територіях.
Зниження обсягів виробництва:	Скорочення посівних площ через окупацію або бойові дії.
	Недостатнє фінансування та брак ресурсів для проведення повного обсягу сільськогосподарських робіт.
Економічні втрати:	Зростання витрат на виробництво через подорожчання пального, добрив та інших необхідних матеріалів.
	Втрата ринків збуту через обмеження експорту та проблеми з транспортуванням.
Зниження рівня продовольчої безпеки:	Зменшення внутрішнього виробництва продовольства, що негативно впливає на забезпечення населення.
	Відтік кваліфікованої робочої сили через мобілізацію та евакуацію.
Фінансові труднощі:	Обмежений доступ до кредитних ресурсів для підтримки та відновлення виробництва.
	Збільшення ризиків для інвесторів, що знижує притік інвестицій в аграрний сектор.
Ризики для здоров'я та безпеки працівників:	Загроза життю та здоров'ю працівників аграрного сектору через бойові дії.
	Психологічний стрес та фізичні ризики, пов'язані з працею в умовах війни.

Джерело: складено автором за матеріалами [9-14]

Ці виклики та обмеження значно ускладнюють функціонування аграрного сектора України в умовах війни, але зусилля з підтримки з боку міжнародних партнерів та уряду сприяють збереженню його діяльності на критично важливому рівні.

В умовах війни важливо розробити стратегію відновлення аграрного сектору, яка б враховувала сучасні виклики та зосереджувалася на сталому розвитку, включаючи екологічні аспекти, модернізацію інфраструктури та адаптацію до нових умов.

Попри ці виклики, український аграрний сектор продемонстрував високу стійкість та здатність адаптуватися до ризиків воєнного часу, а саме:

1. Використання нових транспортних шляхів та модифікація існуючих для забезпечення експорту продукції.

2. Переміщення тваринницьких ферм та інших аграрних підприємств до більш безпечних регіонів країни.

3. Активне використання новітніх технологій для підвищення ефективності виробництва та зменшення залежності від зруйнованої інфраструктури.

4. Збільшення асортименту вироблених культур і продукції для зменшення ризиків, пов'язаних з коливаннями цін на окремі товари.

5. Використання підтримки від міжнародних партнерів для стабілізації ситуації та відновлення виробничих потужностей.

6. Запровадження програм підтримки для дрібних та середніх фермерів, що сприяють збереженню та розвитку аграрного сектору.

7. Підтримка стабільного постачання основних продуктів харчування на внутрішній ринок, незважаючи на труднощі воєнного часу.

8. Впровадження інновацій у вирощуванні, збиранні та обробці врожаю для підвищення ефективності та зниження витрат.

Ці дії допомогли українському аграрному сектору не лише вижити, але й продовжувати відігравати важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни та світу.

Існує декілька джерел державної підтримки аграріїв, зокрема:

1. Програми субсидій та дотацій (Прямі фінансові виплати аграріям для підтримки виробництва різних культур та тваринництва. Часткове відшкодування вартості насіння, добрив, пального та інших необхідних матеріалів).

2. Кредитні програми (Надання пільгових кредитів для закупівлі сільськогосподарської техніки, будівництва інфраструктури та проведення інших капітальних інвестицій. Часткове або повне відшкодування відсоткових ставок за кредитами).

3. Гранти та інвестиційні проекти (Надання грантів на впровадження інноваційних технологій та розвиток екологічного землеробства. Підтримка інвестиційних проектів, спрямованих на модернізацію аграрного сектору).

4. Податкові пільги (Зниження або звільнення від сплати податків на прибуток, землю, нерухомість та інші види оподаткування для аграріїв. Надання пільг на сплату митних зборів при імпорті сільськогосподарської техніки та обладнання).

5. Державні програми страхування (Підтримка страхування врожаю та сільськогосподарських ризиків, що допомагає аграріям захиститися від непередбачених збитків. Часткове відшкодування вартості страхових полісів).

6. Консультативна та технічна допомога (Надання інформаційно-консультативних послуг

для покращення знань і навичок аграріїв. Підтримка в запровадженні сучасних методів ведення господарства та використання новітніх технологій).

7. Державні закупівлі та інтервенційні програми (Організація державних закупівель продукції у вітчизняних виробників для поповнення державних резервів. Інтервенції на ринку для стабілізації цін на сільськогосподарську продукцію).

Ці джерела державної підтримки допомагають аграріям зберігати стабільність та розвивати свої господарства в умовах складних економічних та воєнних дій.

У 2023 році державна підтримка аграріїв була розподілена між трьома міністерствами: Міністерством аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики), Міністерством економіки України (Мінекономіки) та Міністерством фінансів України (Мінфін).

Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» було затверджено видатки Мінагрополітики в обсязі 7,6 млрд гривень.

З цих коштів фінансова підтримка агропромислового комплексу складала 927 млн гривень, з яких:

— За програмою фінансової підтримки сільгосптоваровиробників – 199 млн. грн. для підтримки товаровиробників, які використовують меліоровані землі, та 2 млн грн для надання додаткової фінансової підтримки сімейним фермерським господарствам через механізм доплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

— За програмою формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві – 725,6 млн. гривень.

Мінекономіки за своїми бюджетними програмами передбачило надання грантів для створення або розвитку бізнесу в розмірі 1,4 млрд. грн, з яких 997 млн грн були призначені для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства (757,7 млн. грн.), а також тепличного господарства (239,3 млн. грн.).

Мінфін, у свою чергу, виділив 16 млрд грн на забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва, з яких до 10 млрд. грн. були спрямовані на агропідприємства через державну програму «Доступні кредити 5-7-9%».

З метою стимулювання створення робочих місць в умовах воєнного стану в рамках урядової програми фінансової підтримки бізнесу «Робота», з липня 2022 року Уряд впровадив програму надання грантів для створення або розвитку переробних підприємств (постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 739). Ця програма дозволяє кожному бажаючому створити або розвивати власний бізнес за напрямками «Своя справа», «Свій сад», «Своя теплиця», «Новий рівень».

Програма передбачає надання грантів для створення або розвитку переробних підприємств за

умови співфінансування з грантоотримувачем. Виплачені гранти сприяють стимулюванню розвитку таких галузей, як виробництво харчових продуктів, виробництво напоїв та інших [8].

За попередніми прогнозами, реалізація програми часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання в умовах воєнного стану дозволить підвищити ефективність виробництва, тобто придбання сучасної техніки та обладнання сприятиме зростанню продуктивності аграрних підприємств, що дозволить отримувати більші врожаї при менших витратах. Підтримка у вигляді компенсації вартості техніки допоможе аграріям швидше відновитися від збитків, завданих війною, і продовжувати свою діяльність у складних умовах, зменшити залежність від імпорту. Інвестиції в сучасну техніку сприятимуть розвитку вітчизняного виробництва та зменшать потребу в імпорті сільськогосподарського обладнання. Підвищити якість та конкурентоспроможність продукції, де використання новітніх технологій дозволить аграріям виробляти продукцію вищої якості, що відповідає міжнародним стандартам, та конкурувати на світових ринках, зменшити виробничі витрати. Більш ефективна техніка допоможе скоротити витрати на паливо, добрива та інші ресурси, що сприятиме загальному зниженню собівартості продукції. Підтримати зайнятість у сільській місцевості, оновлення технічного парку потребуватиме залучення кваліфікованих працівників для обслуговування нової техніки, що сприятиме створенню нових робочих місць, сприятиме екологічній стійкості. Впровадження сучасної техніки зменшить негативний вплив на навколишнє середовище, завдяки більш ефективному використанню ресурсів і зменшенню викидів. Забезпечити продовольчу безпеку, тобто підтримка аграріїв в умовах воєнного стану допоможе забезпечити стабільне постачання продовольства на внутрішній ринок та зменшити ризики продовольчої кризи.

Таким чином, реалізація цієї програми матиме ключове значення для підтримки і розвитку аграрного сектору України в умовах воєнного стану.

Окремим видом підтримки є спільні проекти України з міжнародними партнерами в агропромисловому комплексі (АПК) в умовах воєнного стану, а саме:

1. Міжнародні організації надають гранти та безповоротні кошти для відновлення та модернізації аграрних підприємств, закупівлі техніки та обладнання, а також для підтримки виробництв, що постраждали від війни.

2. Міжнародні партнери надають технічну підтримку, включаючи навчання аграріїв новим технологіям, методам управління та ведення господарства, що сприяє підвищенню продуктивності та ефективності.

3. Спільні проекти з відновлення зруйнованої аграрної інфраструктури, такої як системи зрошення, складські приміщення та транспортні

мережі, що дозволяє відновити нормальне функціонування агропідприємств.

4. Підтримка та консалтинг для покращення якості продукції та відповідності міжнародним стандартам, що сприяє розвитку експортних можливостей української агропродукції на глобальному ринку.

5. Спільні проекти з впровадження нових технологій, таких як системи точного землеробства, біотехнології та екологічні рішення, що дозволяють підвищити ефективність та стійкість агровиробництва.

6. Підтримка стартапів і інноваційних проектів у сфері агробізнесу, що сприяє розвитку нових ринкових ніш та сучасних бізнес-моделей в умовах війни.

7. Впровадження проектів для забезпечення продовольчої безпеки та гуманітарної допомоги, включаючи розподіл продуктів харчування та підтримку вразливих груп населення.

8. Допомога в налагодженні логістичних маршрутів та забезпеченні доступу до міжнародних ринків для українських агропідприємств, що постраждали від військових дій.

Ці спільні проекти з міжнародними партнерами допомагають Україні адаптуватися до викликів війни та підтримують розвиток агропромислового комплексу в складних умовах.

Роль Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) та інших міжнародних фінансових установ у розвитку сільського господарства в Україні в умовах війни є важливою для підтримки стабільності та відновлення аграрного сектора. ЄБРР і інші міжнародні фінансові установи надають фінансову підтримку для модернізації сільськогосподарської техніки та обладнання, що дозволяє аграріям підвищити ефективність і продуктивність виробництва. Оформлення кредитів для сільськогосподарських підприємств, особливо в умовах війни, сприяє підтримці їхньої ліквідності і можливості продовження діяльності.

Міжнародні організації надають гранти для відновлення зруйнованих інфраструктур, таких як системи зрошення, склади і транспортні мережі. Гранти спрямовані на вирішення екологічних викликів, таких як забруднення ґрунтів і вод, що стало актуальним через військові дії. Міжнародні фінансові установи надають технічну підтримку та консультації з питань управління агропідприємствами, адаптації до нових умов і впровадження сучасних технологій. Програми навчання для аграріїв з нових технологій, ефективних методів ведення господарства та управлінських практик. Підтримка проектів, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки, включаючи розподіл продуктів харчування та підтримку найбільш вразливих верств населення. Створення механізмів для залучення приватних інвестицій в агросектор, таких як гарантії та ризикові фонди, які зменшують фінансові ризики для інвесторів. Участь у співфінансуванні аграрних проектів разом з

національними та міжнародними інвесторами. Співпраця з іншими міжнародними фінансовими установами, урядами та гуманітарними організаціями для ефективного розподілу ресурсів і досягнення синергії в реалізації проектів.

Таким чином, ЄБРР та інші міжнародні фінансові установи відіграють ключову роль у підтримці і відновленні сільського господарства в Україні під час воєнного стану, забезпечуючи фінансову, технічну та інституційну підтримку для стабільного розвитку аграрного сектора.

Інвестиції повинні бути стратегічно спрямовані не лише на повернення до довоєнного рівня виробництва, але й на глибоку і якісну трансформацію аграрного сектора, щоб він міг стати повноцінною частиною Європейського Союзу. Для цього інституції ЄС, державні інвестори та громадянське суспільство повинні об'єднати зусилля у вивченні шляхів відновлення і переорієнтації сільськогосподарської моделі країни.

Як інвестор в сільськогосподарський сектор, ЄБРР повинен:

1. Сприяти підготовці українських аграрних підприємств до виконання стандартів Зеленої угоди ЄС та стратегій «Від ферми до виделки», щоб забезпечити соціальну справедливість, екологічну чистоту та здорове виробництво.

2. Забезпечити життєздатність дрібних і середніх фермерських господарств, надаючи фінансову та технічну допомогу, а також сприяти їх інтеграції у різноманітні та децентралізовані агропродовольчі системи для відновлення та розвитку сільських територій.

3. Підвищувати прозорість у фінансових операціях, забезпечуючи чітке розуміння ролі фінансових посередників та впроваджуючи ефективні механізми контролю та звітності.

4. Інвестувати в інноваційні технології та сталий розвиток, що дозволяють підвищити ефективність виробництва, адаптуватися до змін клімату і зменшити екологічний вплив.

5. Підтримувати проекти, які сприяють відновленню та модернізації сільськогосподарської інфраструктури, такої як системи зрошення, зберігання та транспортування продукції.

6. Забезпечувати аграріїв технічною та консультаційною підтримкою, що допоможе їм покращити управлінські практики та впроваджувати сучасні технології в сільському господарстві.

Отже, інвестиції повинні бути спрямовані на впровадження екологічно чистих технологій, зменшення викидів забруднюючих речовин та адаптацію до змін клімату. Інвестиції в енергоефективність і відновлювальні джерела енергії, такі як сонячні панелі та біогазові установки, можуть зменшити витрати на енергію та зменшити екологічні наслідки. Вкладення в нові технології та техніку для підвищення продуктивності та ефективності агропромислового виробництва. Інвестиції в модернізацію складських приміщень, систем зберігання та

транспортування продукції для зменшення втрат та підвищення якості продукції. Надання грантів і кредитів для малих і середніх агропідприємств, щоб допомогти їм відновитися та розвиватися. Інвестиції в наукові дослідження для розробки нових сортів культур, які будуть більш стійкими до хвороб та кліматичних змін. Впровадження технологій, таких як дрони і сенсори, для моніторингу і управління полями з метою підвищення продуктивності та ефективності.

Інвестиції в сертифікацію та відповідність міжнародним стандартам для підвищення конкурентоспроможності продукції на світових ринках. Інвестиції в соціальну та економічну інфраструктуру сільських районів, такі як дороги, школи та медичні заклади.

Впровадження систем управлінського контролю для боротьби з корупцією та забезпечення прозорості у використанні інвестиційних ресурсів. Створення сприятливих умов для інвесторів, включаючи зменшення адміністративних бар'єрів і спрощення процедур для отримання дозволів та ліцензій.

Цей комплексний підхід до інвестиційних пріоритетів сприятиме не лише швидкому відновленню агропромислового сектору, але і його довгостроковій стабільності та конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Рекомендації для сталого розвитку і підвищення конкурентоспроможності агропромислового сектору:

1. Узгодження стратегій з міжнародними стандартами.
2. Підвищення ефективності використання міжнародної допомоги.
3. Підтримка інновацій і технологічних впроваджень.
4. Розвиток людських ресурсів.
5. Стимулювання локального і міжнародного співробітництва.
6. Покращення інфраструктури і логістики.

Ці рекомендації спрямовані на забезпечення сталого розвитку агропромислового сектору, підвищення його конкурентоспроможності і ефективне використання міжнародної допомоги для відновлення та розвитку після війни.

Висновки

Інвестиції в агропромислові підприємства повинні бути націлені не лише на відновлення довоєнного рівня виробництва, але й на глибшу трансформацію сектору. Це включає впровадження сталих і екологічних практик, які відповідають європейським стандартам, що забезпечить інтеграцію України в європейський ринок і сприятиме довгостроковій економічній стійкості. Інвестиції повинні підтримувати впровадження інноваційних технологій і підвищення продуктивності в агропромисловості. Це сприятиме підвищенню ефективності виробництва та адаптації до змін клімату, що є важливим для забезпечення продовольчої безпеки та стійкого розвитку.

Особливу увагу слід приділити підтримці малих і середніх агропідприємств, які відіграють ключову роль у відновленні сільських територій. Необхідно забезпечити їм доступ до фінансування, ресурсів і технологій для підвищення їхньої конкурентоспроможності та інтеграції в сучасні агропродовольчі системи. Відновлення агропромислового сектору має включати заходи для боротьби з екологічними проблемами, такими як деградація ґрунтів, забруднення води і повітря. Інвестиції повинні сприяти розробці і впровадженню екологічно чистих технологій і практик.

Для успішного відновлення агропромислового сектору необхідна скоординована дія держави, міжнародних фінансових установ і донорів. Зокрема, міжнародні партнери можуть забезпечити необхідні фінансові ресурси, технічну підтримку і консультаційні послуги. Забезпечення прозорості у використанні інвестицій і контроль за їх ефективністю є важливими для досягнення цілей відновлення. Необхідно впроваджувати системи моніторингу та звітності, які дозволять оцінювати результативність інвестиційних програм і проєктів.

Усі ці напрями формують комплексний підхід до відновлення агропромислового сектору України і забезпечують його стійкість та розвиток в умовах сучасних викликів.

Abstract

Under the conditions of martial law in Ukraine, the agro-industrial sector faces unprecedented challenges, including infrastructure destruction, disruption of logistics chains, and reduced production capacities. Developing and implementing investment priorities is essential for the recovery and stabilization of this strategically important sector. Agriculture is one of the key components of Ukraine's economy and plays a crucial role in ensuring food security. Sustainable investment priorities allow not only returning to pre-war production levels but also deeply transforming agro-industrial enterprises for their long-term sustainable development.

Ukraine strives to integrate into the European Union, which entails compliance with European standards and practices. Investments in the agro-industrial sector should focus on adapting to EU requirements, ensuring the efficient recovery and enhanced competitiveness of Ukrainian agro-industrial enterprises in the international market. Amid global environmental challenges such as climate change and resource degradation, ensuring the sustainable development of agro-industrial enterprises is critical. Investment priorities should include environmental aspects aimed at preserving the natural environment and increasing the resilience of agricultural production.

Small and medium-sized farms often face the greatest difficulties during the war. Investment strategies targeting their support can be crucial in rural area recovery and food security. International financial institutions and donors play a vital role in providing resources and technologies for the recovery of agro-industrial enterprises.

The relevance of the article highlights the need for effective coordination between government bodies, international partners, and agribusiness to achieve common goals. This article is pertinent as it outlines the main directions affecting the recovery of the agro-industrial sector under war conditions and offers a strategic approach to investment priorities to ensure sustainable development and Ukraine's integration into the European market.

The paper identifies the main investment priorities for agro-industrial enterprises in Ukraine that will contribute to the effective recovery of the sector under wartime conditions. Strategies and approaches to investing in the agro-industrial complex are analyzed, particularly in the context of adaptation to European standards and environmental requirements. The main problems and constraints for the agricultural sector of Ukraine in wartime conditions are identified. The role of international financial institutions and donors in supporting agro-industrial enterprises is assessed, and recommendations for improving cooperation and utilizing international assistance are developed. The impact of environmental and climatic factors on the recovery of the agro-industrial sector is examined, and recommendations for implementing sustainable practices are formulated. Recommendations are developed to improve access to financing for small and medium-sized agricultural enterprises to ensure their sustainable development. Strategies are formulated to enhance the competitiveness of Ukrainian agro-industrial enterprises in the international market through the implementation of innovations, improvement of production processes, and adaptation to European standards.

Investments in agro-industrial enterprises should not only aim to restore pre-war production levels but also to deeply transform the sector. This includes implementing sustainable and environmentally friendly practices that comply with European standards, ensuring Ukraine's integration into the European market and promoting long-term economic resilience. Investments should support the adoption of innovative technologies and increased productivity in agro-industry. This will enhance production efficiency and climate change adaptation, crucial for food security and sustainable development.

Special attention should be given to supporting small and medium-sized agro-enterprises, which play a key role in the recovery of rural areas. It is necessary to ensure they have access to financing, resources, and technologies to enhance their competitiveness and integration into modern agri-food systems. The recovery of the agro-industrial sector should include measures to address environmental issues such as soil degradation, water, and air pollution. Investments should promote the development and implementation of environmentally friendly technologies and practices.

Successful recovery of the agro-industrial sector requires coordinated action by the state, international financial institutions, and donors. International partners, in particular, can provide the necessary financial resources, technical support, and consulting services. Ensuring transparency in the use of investments and monitoring their effectiveness are crucial for achieving recovery goals. Monitoring and reporting systems should be implemented to assess the effectiveness of investment programs and projects.

All these directions form a comprehensive approach to the recovery of Ukraine's agro-industrial sector, ensuring its resilience and development in the face of modern challenges.

Список літератури:

1. Dobrianska N.A. The current state of investments attraction into the regional economy / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2019. – № 1 (7). – С. 5-12. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/ejoru/2019/No1/5.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.3405936.
2. Лучечко Ю.М. Стимулювання нарощення потужностей у сфері переробки сільськогосподарської сировини: фінансово-інвестиційні аспекти. Агросвіт. 2020. №8. С. 136-142.
3. Мацибора Т.В. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2019. № 2. С. 66-72.
4. Мацибора Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2019. № 1. С. 50-55.
5. Однорог М.А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. № 126. С. 108-115.
6. Стариченко М.А. Інвестиційна привабливість сільськогосподарського виробництва. Агросвіт. 2015. № 11. С. 65-69.
7. Федун І.Л. Необхідність та шляхи активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві. Агросвіт. 2014. № 3. С. 37-41.
8. Рекомендації комітетських слухань на тему: «Державна підтримка аграрного сектору 2024. Державні та недержавні фонди і механізми» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhannja/75427.html>.

9. Dobrianska N.A. Attraction of investments as a way of development of local self-government in Ukraine / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya, A.V. Stepanova // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2022. – № 5 (63). – С. 18-25. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/18.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2022.2. DOI: 10.5281/zenodo.7492909.
10. Добрянська Н.А. Управління інвестиційним процесом Одеської області / Н. А. Добрянська, А. А. Капелюшна // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2019. – № 4 (44). – С. 32-39 – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No4/32.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.3757391.
11. Dobrianska N.A. Functional directions of development of the system of investment attraction in the economy of the regions of Ukraine / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya, D.O. Pulcha // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. – 2021. – № 1 (15). – С. 22-29. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/ejopu/2021/No1/22.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.01.2021.3. DOI: 10.5281/zenodo.4885136.
12. Dobrianska N.A. Management of investment processes in Ukraine at the regional level: the state and problems of improvement / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya, D.O. Pulcha // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2021. – № 1 (53). – С. 44-49. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2021/No1/44.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.01.2021.12. DOI: 10.5281/zenodo.4885322.
13. Dobrianska N.A. Ensuring investment and infrastructural development of the united territorial communities of the region in the conditions of decentralization of power / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya, D. A. Bukovskyi // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2021. – № 4 (56). – С. 39-46. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No4/39.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.04.2021.5. DOI: 10.5281/zenodo.6536682.
14. Ніколюк О.В. Формування та реалізація управлінських рішень членами сільськогосподарського кооперативу з логістики зерна / О.В. Ніколюк, Н.А. Добрянська // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. – 2020. – № 1 (11). – С. 48-56. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/ejopu/2020/No1/48.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.01.2020.6. DOI: 10.5281/zenodo.3975507.

References:

1. Dobrianska, N.A., & Torishnya, L.A. (2019). The current state of investments attraction into the regional economy. *Economic Journal of Odessa Polytechnic National University*, 1(7), 5-12. Retrieved from: <https://economics.opu.ua/ejopu/2019/No1/5.pdf>. DOI:10.5281/zenodo.3405936 [in Ukrainian].
2. Luchechko, Yu.M. (2020). Stimulation of capacity building in agricultural raw materials processing: Financial and investment aspects. *Agrosvit*, (8), 136-142 [in Ukrainian].
3. Matsybora, T.V. (2019). Investment support for the development of agricultural enterprises. *Ekonomika APK*, (2), 66-72 [in Ukrainian].
4. Matsybora, T.V. (2019). Assessment of the investment attractiveness of agricultural enterprises' products. *Ekonomika APK*, (1), 50-55 [in Ukrainian].
5. Odnorog, M.A. (2015). Features of investment activity in the agricultural sector. *Current Issues of International Relations*, (126), 108-115 [in Ukrainian].
6. Starychenko, M.A. (2015). Investment attractiveness of agricultural production. *Agrosvit*, (11), 65-69 [in Ukrainian].
7. Fedun, I.L. (2014). The necessity and ways to intensify innovation and investment activities in agro-industrial production. *Agrosvit*, (3), 37-41 [in Ukrainian].
8. Recommendations of the committee hearings on the topic: "State support for the agricultural sector 2024. State and non-state funds and mechanisms." Retrieved from: <https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhannja/75427.html> [in Ukrainian].
9. Dobrianska, N.A., Torishnya, L.A., & Stepanova, A.V. (2022). Attraction of investments as a way of development of local self-government in Ukraine. *Economics: Time Realities. Scientific Journal*, 5(63), 18-25. Retrieved from: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/18.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2022.2. DOI: 10.5281/zenodo.7492909 [in English].
10. Dobrianska, N.A., & Kapeliushna, A.A. (2019). Management of the investment process in Odesa region. *Economics: Time Realities. Scientific Journal*, 4(44), 32-39. Retrieved from: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No4/32.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.3757391 [in Ukrainian].
11. Dobrianska, N.A., Torishnya, L.A., & Pulcha, D.O. (2021). Functional directions of development of the system of investment attraction in the economy of the regions of Ukraine. *Economic Journal of Odessa Polytechnic National University*, 1(15), 22-29. Retrieved from: <https://economics.opu.ua/ejopu/2021/No1/22.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.01.2021.3 / DOI: 10.5281/zenodo.4885136 [in Ukrainian].

12. Dobrianska, N.A., Torishnya, L.A., & Pulcha, D.O. (2021). Management of investment processes in Ukraine at the regional level: The state and problems of improvement. *Economics: Time Realities. Scientific Journal*, 1(53), 44–49. Retrieved from: <https://economics.opu.ua/files/archive/2021/№1/44.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.01.2021.12 / DOI: 10.5281/zenodo.4885322 [in English].
13. Dobrianska, N.A., Torishnya, L.A., & Bukovskyi, D.A. (2021). Ensuring investment and infrastructural development of the united territorial communities of the region in the conditions of decentralization of power. *Economics: Time Realities. Scientific Journal*, 4(56), 39-46. Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No4/39.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.04.2021.5 / DOI: 10.5281/zenodo.6536682 [in English].
14. Nikoluk, O.V., & Dobrianska, N.A. (2020). Formation and implementation of management decisions by members of the agricultural cooperative for grain logistics. *Economic Journal of Odessa Polytechnic National University*, 1(11), 48-56. Retrieved from: <https://economics.opu.ua/ejopu/2020/№1/48.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.01.2020.6 / DOI: 10.5281/zenodo.3975507 [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Тетью А.П. Інвестиційні пріоритети для агропромислових підприємств у процесі відновлення України / А.П. Тетью // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2024. – № 6 (76). – С. 107-116. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No6/107.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.06.2024.11. DOI: 10.5281/zenodo.14549834.

Reference a Journal Article:

Tetiu A.P. Investment Priorities for Agribusinesses in Ukraine's Recovery Process / A.P. Tetiu // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2024. – № 6 (76). – P. 107-116. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No6/107.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.06.2024.11. DOI: 10.5281/zenodo.14549834.

